

Anmeldelser

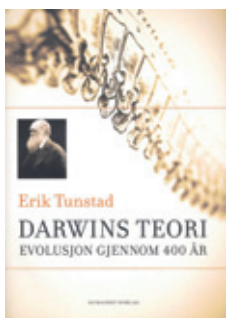
Tips om medisinsk litteratur, andre bøker, filmer og elektroniske medier som bør anmeldes, sendes tidsskriftet@legeforeningen.no

Grundig og gammeldags om evolusjon

Tunstad E.

Darwins teori

Evolusjon gjennom 400 år. 405 s, ill. Oslo: Humanist forlag, 2009. Pris NOK 328 ISBN 978-82-92-62253-7

Alle norske skolebarn kjenner navnet Darwin. Men hvor mye vet vi egentlig om hans teorier? Darwins tur med *Beagle* er velkjent, likeledes analogien mellom apene og menneskene – men hvor

mange kan egentlig uttale seg fyllestgjørende om hva evolusjonsteorien egentlig består i? Altfor ofte blir den servert overforenklet på et fat – enten av teoriens bitreste fiender, som kreasjonistene, eller av (nesten like ille) nærmest misjonerende forkjempere. Fanatisme ligger ikke til forskningsjournalist og biolog Erik Tunstad, og han serverer da heller ikke evolusjonsteorien ferdigtygd for oss. Han har laget et solid arbeid om teoriens idéhistorie fra dens spede begynnelse frem til dagens forskning. I sluttkapitlet redegjør han for hvordan den er blitt misbrukt til å rettferdiggjøre alt fra rasehygiene til ekstremkapitalisme. Hans diskusjon av striden mellom naturvitene og kreasjonister i USA er tankevekkende og gir oss et innblikk i en politisk og religiøs kultur som heldigvis fremdeles er fremmed for oss.

Tunstad har satt seg godt inn i sekundærlitteraturen, og har god greie på de til dels kompliserte biologiske teoriene som har fulgt i kjølvannet av Darwins publikasjon om artenes opprinnelse. For vitenskapshistorikere er kappløpet mellom Alfred Russel Wallace (1823–1913) og Darwin velkjent, men antakelig ikke for flesteparten av Tunstads lesere. Darwin satt fremdeles etter flere tiårs arbeid og skrev på sitt storverk om artenes opprinnelse. En dag fant han så i posten sin egen teori, fiks ferdig i kortform, skrevet av en ung og fattig insektsamler, Alfred Russel Wallace. Tunstads fremstilling av forholdet mellom disse to som et dramatisk kappløp med en forsonlig slutt gir nerve til fortellingen, men er ikke nødvendigvis så opplysende.

Det interessante med evolusjonsteorien er dens paradokser: På den ene side tilbyr den et sammenhengende og logisk koherent syn på naturen, fra livet i dets enkleste form til det avanserte mennesket, på den annen side er denne utviklingen slett ikke rettlinjert, men består av tilfeldige tilpasningsprosesser som gjennom seleksjon driver utviklingen fremover.

Jeg tror nesten ikke det er mulig for oss å sette oss inn i hvilken effekt evolusjonsteorien hadde på midten av 1800-tallet. Midt i det puritanske århundret var det en skandale å sidestille menneskene med apene. Fremstillingen av Darwin som ape ble da også et yndet objekt for karikaturtegnerne. Ikke bare i biologiens historie, men i hele vår kulturs historie ble utgivelsen av *Artenes opprinnelse* et vannskille. Den gjorde noe grunnleggende med hva det ville si å være menneske. Disse aspektene er underlig fraværende hos Tunstad. Han diskuterer riktignok motstanden evolusjonsteorien møtte og fremdeles møter fra religiøst hold, men dette blir fremstilt som en teoretisk diskusjon. Hva betydde det så at hele grunnlagsfortellingen om menneskets opphav måtte skrives på nytt? Det får vi vite lite om.

Jeg er imponert over hva Tunstad har fått til med et så komplisert materiale. Likevel undrer det meg at han har valgt å skrive med vår tids etablerte sannheter som målestokk, spenningen bygges opp under hvor nær aktørene kom vår tids oppfatning av saksforholdet. Vitenskapshistorien har for lengst forlatt dette grepet fordi det gjør vold på det historiske materialet – og jeg tror *Darwins teori* ville ha stått seg langt bedre hvis han hadde forsøkt å finne ut hvorfor de tenkte på den måten de gjorde i stedet for å finne ut på hvilke punkter de tok feil.

Til slutt: Tunstad har fått mye godord for sin lettflytende prosa. Jeg synes den er sjennerende og ubehagelig. Det må være forlagets oppgave å ta ut språklige blødmer, utbrukte metaforer og muntlige upresisheter som «et rush av innsikt og inspirasjon», «Herfra glir historien rolig videre», «Hele smæla» eller «må får vi nok en gang bruk for våre cellulære samarbeidspartnere – eller var det slaver? – mitokondriene og kloroplastene». Liknende eksempler finnes på hver eneste side, og det passer dårlig når det er 400 av dem og rikelig med fotnoter. Til tross for dette – for den som liker vitenskapshistorie i gammel, evaluerende stil, er

Tunstads bok absolutt å anbefale nå i Darwin-året.

Anne Kveim Lie

Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin Universitetet i Oslo

Kosthold og evolusjon

Mysterud I.

Mat, mennesket og evolusjon

112 s. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2006. Pris NOK 265 ISBN 978-82-05-36533-9

Menneskets genmateriale stammer fra en helt annen tid enn den vi lever i nå. Spørsmålet som reises av forfatteren er om våre gener er tilpasset vårt moderne kosthold og om mistilpassning kan være årsak til flere av

vår tids store sykdommer.

Mye tyder på at steinalderfolkets kosthold var variert, men fordi det på vesentlige punkter skiller seg fra dagens kosthold, argumenterer mange forskere for at forekomsten av flere kroniske sykdommer i moderne samfunn, som fedme, høyt blodtrykk, hjerte- og karsykdommer og diabetes, er en konsekvens av at vår art utviklet gener for å spise som jegere og sankere og ikke for å spise slik vi gjøre nå. Man mener at jegere og sankere foretrakk animalsk mat fremfor vegetabilsk mat, og at de foretrakk de fete delene av dyr de hadde jaktet og drept. Menneskets store hjerne, som evoluerte for et par millioner år siden, er avhengig av et høyt inntak av fett, spesielt den ekstra lange omega-3-fettsyren dokosaheksaensyre (DHA), som kanskje var lettest tilgjengelig i strandsonen.

Denne letteste, populærvitenskapelige boken gir mye stoff til ettertanke for både leg og lærd. Undertegnede er i denne forstand noe midt imellom. Som spesialist i fordøyelsessykdommer vil jeg kommentere følgende: Insulinom er en liten, vanligvis godartet svulst i bukspyttkjertelen som produserer insulin. Jeg er en av få klinikere som har sett slike pasienter og